

Η έρευνα του νου για την αιτία των όντων (Δημήτρης Ιωάννου)

/ [Πεμπτούσία](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2cYoRVw>]

Είδαμε τι περίπου είναι ο νους, και ότι αυτός έχει κατά βάθος «πνευματικές ρίζες» – στο θέμα αυτό θα πούμε αρκετά αργότερα-, ας επιμείνουμε όμως λίγο περισσότερο στην φύση του ως οργάνου. Πρέπει, επαναλαμβάνουμε, να διακρίνουμε ανάμεσα στον ίδιο τον «νου» και τον «λόγο» του: «Ο νους, καθώς κινείται με μόνη την επιθυμία προς την αιτία των όντων χωρίς να γνωρίζει, ζητεί μόνο. Το λογικό όμως, παρατηρώντας με διαφόρους τρόπους, ερευνά τους αληθινούς λόγους των όντων». Πράγματι, όπως είπαμε, ο άνθρωπος είναι από την αρχή μια «ζήτηση», από την πρώτη κιόλας στιγμή που το βρέφος γεννιέται. Λανθασμένα, ασφαλώς, νομίζουν πολλοί ότι αυτή η ζήτηση του βρέφους, δηλαδή του «νου», είναι απλώς επιθυμία για τροφή – λες και ενοχλείται από κάποιες πεπτικές και λοιπές παρόμοιες λειτουργίες και θέλει να φάει. Έρευνες που έχουν γίνει σε πρωτεύοντα έχουν καταδείξει ότι αν λείψει το «χάδι», η άμεση επαφή με την μητέρα, ακόμη και αν υπάρχει τροφή, το βρέφος αρνείται να φάει και πεθαίνει – αυτό ειδικά είναι κανόνας για τον άνθρωπο. Η ψυχανάλυση το διδάσκει αυτό ως δόγμα εκ των ουκ άνευ: εξ αρχής το βρέφος ζητεί τον άλλο, και μέσα σ' αυτό το πλέγμα της σχέσης με το άλλο πρόσωπο, εμπλέκεται και λαμβάνει νόημα η διαδικασία του τρέφεσθαι. Και εδώ, πρέπει να υπογραμμίσουμε ξανά, για να μην υπάρξει καμιά παρανόηση, ότι δεν είναι γενικά ο άνθρωπος που ζητεί, αλλά πιο συγκεκριμένα ο «νους» αυτού- με την έννοια ότι βλέπει μεν ο όλος άνθρωπος, αλλά ειδικότερα το μάτι, και όχι το αυτί.

Ωστόσο, όταν κανείς είναι βρέφος, δεν έχει ακόμη αναπτύξει καμιά απολύτως λογική δύναμη. Και όμως, ο νους ζητεί, γιατί αυτός δεν είναι απλά λόγος, αλλά κάτι ανάλογο προς το λόγο. Ο νους είναι ο φορέας αυτής της «ορμής» προς τον Άλλο, προς ζωή, και η «φορά» αυτή, λανθασμένα λέγεται «ορμή», ειδικά όταν η λέξη αυτή υπονοεί πως πρόκειται για μια «ενστικτώδη», «άλογη» κίνηση προς το ζην. Δεν είναι έτσι. Δεν είναι ούτε ενστικτώδης, ούτε άλογη. Είναι η ίδια ακριβώς ορμή που αργότερα θα λάβει τον χαρακτήρα της έφεσης για γνώση, της επιθυμίας

υ - για να
ίνηση του

Σύντομα

ωστόσο, ο νους θα αρχίσει να αποκτά την βασική του δραστηριότητα, τον «λόγο». Και πάλι, ο όρος «δραστηριότητα» εδώ είναι ελλιπής. Το λογικό είναι μια δύναμη πραγματική του ανθρώπου, η «λογική δύναμη», που μπορεί με τη σειρά της να είναι ελλιπώς ή επαρκώς αναπτυγμένη. Παράδειγμα: κάποιος διανοητικά «ανάπηρος» έχει στην πραγματικότητα ακέραιο τον νου του, γιατί, όσοι έχουμε σχετιστεί έστω και λίγο με τέτοιους ανθρώπους, γνωρίζουμε πόσο μεγάλη και γνήσια είναι η επιθυμία τους να «κοινωνήσουν» με άλλους ανθρώπους, πόσο «ζητούν» τον άλλο, απ' την άλλη όμως η «λογική τους δύναμη», αν και υπαρκτή, είναι συχνά ελλιπής. Αντιλαμβάνονται ορισμένα πράγματα, αλλά όχι τόσα όσα ένας υγιής νοητικά άνθρωπος. Ωστόσο, ακόμη και όσοι άνθρωποι έχουν πλήρη λογική ικανότητα, δεν την εξασκούν πάντα. Κάποιος με πλήρη λογική ικανότητα μπορεί, π.χ, κάποια στιγμή, όπως είπαμε, να ρεμβάζει μπροστά στο ηλιοβασίλεμα. Μολονότι, το ξανάλεμε, αυτό είναι μια μορφή νοερής ενατένισης, δεν είναι ακριβώς ό,τι λέμε «εξάσκηση της λογικής ικανότητας». Αυτή η τελευταία έχει να κάνει πιο πολύ με το στοιχείο εκείνο του πνεύματος που σχετίζεται με ό,τι ο Αριστοτέλης εννοεί με τον όρο «λογική», δηλαδή τις λεγόμενες «λογικές αρχές», τις συλλογιστικές διαδικασίες κλπ.

Ο Άγιος Μάξιμος πιστεύει λοιπόν ότι το «λογικό ερευνά τους λόγους των όντων». Ο νους είναι περισσότερο μια γενικότερη ορμή για τον έξω κόσμο, ειδικότερα τον άλλον, ενώ το λογικό του νου, όντας, όπως εξαρχής έχουμε πει, δυναμική οντότητα, «δύναμη», ζητά και αυτό, αλλά πια «τους λόγους των όντων». Θα το καταλάβουμε αυτό αν πάρουμε το παράδειγμα ενός μαθηματικού που προσπαθεί να λύσει ένα γεωμετρικό πρόβλημα: το λογικό του μαθηματικού είναι στραμμένο ολόκληρο προς το πρόβλημα, προσπαθεί να το «αδράξει», όπως θα έλεγε ο Χούσερλ, να βρει μια τελική λύση στο όλο πρόβλημα διαχωρίζοντάς το από τον λοιπό κοσμικό «ορίζοντα», ωστόσο, ο μαθηματικός εξετάζει επιμέρους λογικές διαδικασίες, κάνει δηλαδή διάφορες «μαθηματικές» σκέψεις, που σχετίζονται ως επί το πλείστον με τις αρχές της τυπικής λογικής, και, κομμάτι κομμάτι, πάντα στα πλαίσια της γενικότερης «προσπάθειας», επέρχεται τελικά η λύση. Εδώ ο όρος «προσπάθεια», αντίθετα απ' ό,τι θα νόμιζαν πολλοί, δεν έχει απολύτως καμιά ηθική σημασία: η προσπάθεια είναι καθαρά «λογική», μολονότι είναι όντως «προσπάθεια» –και δεν μιλάμε εδώ μεταφορικά-, και οι επιμέρους συλλογισμοί εντάσσονται σ' αυτήν την προσπάθεια. Το «λογικό», μέσω ακριβώς αυτού του «μόχθου» του, δένεται –μόνο η φαινομενολογία έχει καταλάβει εν μέρει όλα αυτά– με τα αντικείμενά του, τα «αδράχνει», τα μελετά ως όλο. Έτσι λοιπόν, κατά τον Ομολογητή, το λογικό ερευνά τα όντα, και μάλιστα «τους λόγους» των όντων. Θέλει δηλαδή να φτάσει μέχρι τέλους την έρευνά του, να δει πέρα ως πέρα πώς εξηγούνται, πώς ερμηνεύονται τα όντα –και αυτό το τελειωτικό της εξήγησης αποδίδεται από τον Μάξιμο με τον όρο «λόγοι».

(συνεχίζεται)